

ЦЪРКОВЕН ВЕСТНИК

ОРГАН НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА
СЕДМИЧНИК ЗА РЕЛИГИОЗНА И ЦЪРКОВНО-ОБЩЕСТВЕНА ПРОСВЕТА
Адрес: София, ц. ул. „Св. София“ № 2 тел. 8-29-83 сметка 110-11 БНБ — Софийски градски клон

МЕЛХИСЕДЕК III, КАТОЛИКОС-ПАТРИАРХ ВСЕЯ ГРУЗИИ

Спомени и впечатления

Имах щастието да се познавам с него още от студентски години. Той беше две години преди мене в Казанската духовна академия. Беше и малко по-възрастен от мене, но дружеше с българите студенти Лазар Цунев и Атанасий Ковачев от неговия курс. По край Цунева и Ковачева мои близки, и аз се сближих с бъдещи католикос — патриарх всея Грузии, тогава Михаил Георгиевич Пхаладзе.

Пхаладзе беше извънредно скромен студент. Беше умен, много начетен, сериозен, талантлив. Никога не е давал да се помисли че стои по-горе от другите свои другари. Беше внимателен към всички. С готовност услужваше на всеки според възможностите си.

Най-често разговаряхме с него за учителското звание, за призванието на учителя. Сам се готвеше за учител. Две години бяхме все заедно в академическия пансион. Запомнил съм

примерния му живот и голямото му трудолюбие. Много работи научих от него. Научих, между другото, как един студент-чужденец трябва да се държи в руско семейство и в руско общество.

В 1900 година Михаил Георгиевич Пхаладзе

завърши духовната академия с учената степен „кандидат на богословието“ и скоро замина за местоназначението си като учител в духовно учебно заведение, до колкото си спомням — в Подолската духовна семинария. От тогава до 1954 година ние с него не се видяхме. Той вървял по свой път в Грузия, аз по свой — в България. В 1954 година наша църковна делегация начело с негово Светейшество Българския Патриарх Кирил, бе на официално посещение в Съветския съюз. Делегацията посетила и Грузинската патриаршия и нейния католикос-патриарх Мелхиседек III. Това посещение ми даде възможност да узная, че Мелхиседек III е мой старши другар от академията. Писах му, отговори ми веднага с радост. Започнахме редовна кореспонденция, която продължи до края на изтеклата година. Друга такава кореспонденция с никого в дългия си вече живот не съм во-

дил. Радвахме се и двамата, че се открихме макар и късно. Нали е казано: „по-добре късно, отколкото никога.“ Пишихме си сърдечни, задушвени писма. Михаил Георгиевич Пхаладзе ми остана неизменен със своята доброта и скромност — такъв, какъвто беше още като

студент в академията. Пишеше ми винаги като на другар и брат. Така се и обръщаше обикновено: „Мои милый товарищ и брат!“

В едно писмо от 27 септември 1959 г., по моя молба, той ми даде биографията си в общи черти. „Роден съм, пише той, в 1872 година в с. Кандаури, Сигнахска околия, Тбилиска губерния. Произхождам от крайно бедно семейство. Баща ми Георгий Иванович Пхаладзе беше псаломщик в църквата. Нямахме никакво образование, но, види се, разбираща е добре значението на образованието и затова мене и другите си двама още сина не остави като себе си неучи. Мене изпрати в духовно училище на 100 километра далеч от нашето село. Свърших училището първенец на държавна стипендия, тъй като родителите ми бяха крайно бедни. Впрочем те и рано починаха — баща ми в 1885 г., а майка ми в 1886 г.

„От духовното училище в 1889 г. постъпих в Тбилиската духовна семинария пак като стипендиант. Във всички класове бях пръв по успех и завърших с пълно отличие. Пиша това не да се хваля. Пиша история. Не обичам да се хваля и превъзнасям — вие знаете това.

„В 1949 година специална комисия анкетира делата на семинарията. Тая комисия установи, че Тбилиската семинария просъществувала точно сто години, от 1817 до 1917 година. В продължение на цялото това столетие е имало само един единствен отличен ученик във всички класове по всички предмети. Този ученик е вашият приятел и покорен слуга Михаил Георгиевич Пхаладзе. Тази справка изнесе и обнародва участникът в комисията Гагашидзе. Тази справка се пази сега в републиканския музей на ръкописите.

„След завършване курса на семинарията аз постъпих в Казанската духовна академия. А след нейното завършване служих в духовни учебни заведения като преподавател и надзирател. В 1918 година овдовях и приех монашество. Бях архиепiscop, митрополит и най-после патриарх.

„За патриарх бях избран в 1952 година. В 1958 година ми празнуваха юбилея по случай 85 години от рождението ми. В тая година, както знаете, заболя от сериозна болест инфаркт, болест смъртоносна, но не умрях, а живея и имам сега приятното удоволствие да пиша на моя възлюбен другар и брат милия Дино това писмо. Моля Бога да продължи дните и на Вашия живот“ (той знаеше, че малко преди това и аз минах през тежки операции).

В друго по-раншно писмо от 29 юли 1956 г. на

мое запитване, бе ми отговорил: „Вие ме питате какво значи думата „католикос“. Значи това, което значи и думата патриарх. В старо време така наричали патриарсите от крайграничните области, от украинските страни. Католикос значи „общ епископ“.

„Книжовни трудове имам доста, но нищо до сега не съм печатил и няма да печатам. Имам трудове по философия, по история и преводи от гръцки: Херодот, Тукидид и Езоп. Имам написани спомени, а също стихове оригинални. Всичко това аз ще предам в грузинската библиотека на ръкописите. Сега на стари години аз продължавам да превеждам Езопа. Имам преведени вече 50 басни. Исквам целия да го превода.“

Към тия автобиографични бележки на католикос-патриарха на цяла Грузия, моя старши другар от академията, мога да прибавя само това, че той и като млад студент и на старини винаги е бил добросърдечен. Той обичаше човека изобщо, Грижеше се много за грузинския народ и за православната грузинска църква. Той мислеше, работеше и живееше за народа, за неговото духовно преуспяване. Имаше и голямо желание да види България, Рилския и особено Бачковския манастир, основан, както се знае, от грузинец.

Бях го поздравил с новата 1960 година и с Рождество Христово. Чаках от него отговор. Вместо отговор от него, на 14 януари т. г. привечер узнах от нашата патриаршия печалната новина, че той починал скоропостижно. Това беше тежка изненада за мене. Преживях дълбока скръб за моя истински старши другар и брат по душа. Представявам си каква ще да е скръбта на неговите приближени, на неговите духовни съработници, на цялата грузинска църква, дори на целия грузински народ, на когото той служи с любов цели 60 години (1900—1960) като учител, свещеник и патриарх.

Но мъдрецът в драмата „Мария Магдалина“ от Морис Метерлинг е прав като съветва: „повече да се радваме, че сме имали човека, отколкото да скърбим, че сме го изгубили“.

Покойният остави много хубави спомени и даде добър пример. Той имаше добро и чисто любящо сърдце. Не само носеше името на Мелхиседека библейски. Той живя и работи, със скромност и доброта служи на Бога като истински „свещеник по чину Мелхиседекову“.

Вечна му памет!

Д. Божков

Фридерик Шопен и мирът

„Да живеем в мир и дружба“ е заглавието на най-новата книга-сборник, с всички материали от миролюбивото посещение на председателя на Министерския съвет на СССР Н. С. Хрущов в САЩ. И, наистина, няма по-хубаво от това, хората да живеят в мир и братска любов помежду си.

От тази именно мисъл — мисълта за мира се е ръководил Световният съвет на мира, за да препоръча във всички страни по света свободолюбивите и миролюбиви хора да чествуват през 1960 година бележити годишнини на редица великани на чо-

вешката мисъл, допринесли за взаимното опознаване и дружбата между народите.

Всички тези чествувания започват още в началото на Новата година и в нашата миролюбива страна с възпоменателни концерти, сказки и други тържества по случай 150-годишнината на гениалния полски композитор и пианист Фридерик Шопен — слава и гордост на многострадалния, свободолюбив и високо патриотичен братски полски народ.

Музиката улеснява народното побратимяване, тя е международен език, на който всички народи

се разбират. Благодарение на това музикалното изкуство лесно и живо изпълнява общочовешката мисия — мисията на прогреса и мира. Тъкмо такава е и музиката на Фридерик Шопен. Тя възвисява душите, проявява мислите и облагородява сърцата на хората. Тя служи на делото на мира.

Хитлеристките нашественици, в стремежа си да заличат всичко полско и славянско, разрушиха величествения бронзов паметник на гениалния композитор и пианист, който се намираще под плачущата върба във Варшавския парк „Лазиечки“. Вражеските бомби не отминаха и варшавския храм „Светия кръст“, в който като реликва се пази сърцето на композитора, пренесено от Париж, където в гробището „Пер-Лашез“ почиват гленните останки на този велик син на полския народ.

На 60 километра юго-западно от Варшава се намира малкото селце Желязова Воля, където на 22 февруари 1849 година се е родил Фридерик Шопен. Голям парк обкръжава родната му къща-музей, в която е запазено и пианото, на което малкият Фридерик за първи път започнал да свири.

С мазурска люлчина песен неговата майка припнва своето невръстно дете, което плачело и протягало ръчички, когато го отдалечавали от пианото. Първите си уроци по пиано той получава от своята майка Луиза, която на няколко пъти, изплашена, посред нощ намирала своя едва тригодишен син, по риза и бос, да свири на пианото мелодията на същата мазурка, която тя вечерта свирила.

Когато малкият майстор бил на 5 години, във Варшава се разказвали чудеса за неговото свирене и за импровизациите му. А на 8 години той създава полонез и свири вече на публични концерти.

Като ученик в лицей, Шопен се учил бързо и напредъкът му в музиката бил огромен. Всяка неделя той посещавал близката църква и със своите импровизации унасял в молитвен възторг богомолците. Във Варшава той вече нямал равен на себе си пианист и започнали да го наричат „малкият Моцарт“.

При завършването на Варшавската главна музикална школа, ректорът на същата и учител на Шопена по композиция, Юзеф Елснер написал срещу неговото име следната забележка: „Изключителна способност! Музикален гений!“

Варшава се оказала тясна за Шопена. В желанието си да размени мисли за изкуството с велики композитори и да се усъвършенствува още повече, той решава да замине за чужбина.

Подобно на всички полски патриоти-емигранти, и Шопен е имал за постоянен спътник в чужбина голямата тъга по родината. В чужда равнодушна Виена той се чувства самотен и нещастен, че не е в средата на своите братя поляци. Във неспокойното му въображение оживява рицарска Полша и подвизите на хусарите на Ян Собески. „Ако бих могъл, бих раздвижил всички тонове, които би ми изпратило сляпото, бясно и разярено чувство, за да мога поне отчасти да отгатна тия песни, които е пеела войската на Ян и чиито разбити отзвучи още блуждаят някъде по бреговете на Дунава...“ — Плод на тия му чувства е известният в цял свят полонез във фа-мажор, създаден

по-късно на остров Майорка. Само прекрасната коледна нощ във Виенската катедрала донесла за Шопена успокоение. Тук той можал да си представи най-хубавия полски празник — Боже Народзиение (Коледа). В унесеността си той чул в своите музикални мисли полската коледна песен (колендата): „Вшрюд ноцей сиши Буг сие джиш родзи, встанцие пастеже споткацие Пана...“ (Всред нощната тишина Бог се днес роди, ставайте пастири да посрещнете Господа...). Нему се струвало, че Младенецът във Витлеем е бил поздравен от полски овчари: куявци, краковяци, гурали, мазурци и други... — И като плод на тия му преживявания се явява **Скерцото в си-миньор**, в което гневът и отчаянието замлъкват и прозвучава най-хубавата, мазурската люлчина песен — коледарската песен...

По-късно Фридерик Шопен заминава за Париж, където живее в близки отношения с известния композитор Франц Лист и спечелва почитатели за своята музика в лицето на Менделсон, Белини, Берлиоз и др., а вратите на кралския дворец на Луи Филип били за него широко отворени.

Той посещава Лондон и други градове на Англия и Шотландия, навсякъде обсипан с лаври. Но неговото здраве става все по-обезпокоително. Непрестанната тъга по родината, изтощителният учителски труд и коварната гръдна болест скъсявали бавно, но сигурно творческия живот на този велик син на полския народ. Той се завръща в Париж и след дълго и мъчително боледуване неговото сърце, преизпълнено с любов към Полша и всички хора по света, престава да тупти на 17 октомври 1849 година. И, както се изразил Роберт Шуман: „Душата на музиканта преминала над света.“

Безгранично влюбен в селската песен и ритмичните танци на своя народ, познаващ майсторите на виенската класическа школа и италианската оперна музика и бидейки под влияние на своето време — епоха на революционен романтизъм, Фридерик Шопен със своя музикален гений създава нова, своя „Шопенова“ музика. В Шопеновите творби се изразява смелия дух на един модерен музикант, който създава нещо ново в изразните средства: в мелодията, ритъма и хармонията. Неговите мелодии, една от друга по-хубави, се чувствуват необикновено близки от всички, говорят направо на сърцето и се сливат с душата на човека. В неговата музика оживяват високи човешки идеали за свобода, братство и мир. Тя е истинска поезия — естествена, сърдечна и възшебна. И затова музиката на Шопен е близка и разбираема за всички народи.

Особено важно значение имат думите на известния полски пианист Падаревски за Шопена: „Колко светлина, колко храброст и мощ има в него! С тежък труд, с тежка творческа работа и със сърдечна болка за славата на родината утвърди той следите на своето битие! С безкръвна борба в полето на мира той осигури победата на полската мисъл. Не с оръжие, скрито в цветя, а с дела, покрити с най-хубави цветя, завоюва той света за Полша.“

А ние ще кажем, че музиката на Шопен е песен за мира в света.

Храмът „Успение Пресвятия Богородици“ в Троянския манастир

През 1960 година се навършват 125 години, от изграждането на централния храм „Успение Пресвятия Богородици“ в Троянската света обител.

Този храм е същият, в който през 1872 година апостолът на свободата Васил Левски (Дякон Игнатий), при стечение на много народ, на Ивановден е изпял своето любимо „Слава во вишних Богу“, след което в същия ден основал местния манастирски революционен комитет с председател архимандрит хаджи Макарий, игумен на манастира¹.

Ето защо, не без интерес ще бъде да се спомнат някои исторически данни за една такава хубава кръстокуполна базилика, както с право я нарича академик Кръстю Миятев.

Църквата се намира точно в средата на централния манастирски двор. Заема пространство от 30 м. дължина, 18 м. широчина и 12 м. височина. Вън, на стената, над южната певница, стои на църковно-славянски език годината 1835 — взида ни части от червени тухли и означават годината на строежа на храма.

Мотивите на манастирското братство да се съгради църквата са изразени в летописа на манастира, която отнася историята на същия около 1600 г. (по новите данни на Драговитийския епископ Харитон — 1578 г.). Там, ние четем: „В лето 1832 г. игумен Партений с братиею възжелеша възобновити ветхую свята обители церковь, яже древности ради... уже к падению клоняшеся“² Ферманът за това издействували: „Стоян Чалуюглу Бейликчи“ от Копривщица, „хаджи Михаил от Тетевен и х. Пенчо Попович от Троян“.³

Този храм буди интерес със своя външен изглед, с колонадите си вън, с темплото-иконостас и особено много с иконата „Света Богородица Троеручица“ и със забележителната си стенопис, дело на Захарий Христов Зограф.

Ведно с градежа на храма е бил работен и иконостасът. Той е дърворезба от орех. Дело е на българските резбари из Тревненско, а според Иван Н. Марангозов⁴ и от тия от с. Ново-село (Троянско). Тук детайлите са особено живописни по релефност и изящество. Плетеници-колонки като бръшлян се спускат от двете страни на всяка икона. По тях птици, животни и растения са сложени симетрично. Ето, дребни пойни птички се канят да хвъркнат. Други кълват сочни зърна-гроздове. Ето и гълъби, които си гугукат. Феникси, орли и пауни мощно и гордо са извили своите крила. Львови, тигри и елени са хукнали да бягат. Камилата бавно пристъпя, носейки своята гърбица. Лозови пръчки, цветя и натежали гроздове в три до четири реда опасват целия иконостас. Всичко е свежо, живо, сякаш вчера е завършено. Три дати в трите части на храма ни говорят за трите години, през които Зограф е работил в тоя храм. Те са отбелязани из вътрешността: 1847; 1848; 1849. От всяко кътче, от сводестия таван, от куполчетата и кубе ви гледат светци, очертават се ветхо и новозаветни сцени, църковно-исторически събития, критори, тукашни братя монаси, както и автопортрета на художника. Ликове на пророци, патриар-

си, апостоли, святи мъже, жени, са представени тук в своите си носии, които отговарят на историческата правдивост и ни очудват със своята идея, смисъл, композиция, пьстрота на бои и хармония. Като кордон най-долния ред е представен от светци. Шлемове, щитове, брони, металически ризници, мечове, копия, монашески облекла и одежди, тогата на някогашния римлянин, хитона на философ грък и т. н., всичко това ще видите тук. Сцени и лица, повече от 400 на брой, изпълват цялата стенопис. Като кордонен кръг те опасват олтара, средния храм, притвора и нартиката — колонади. Тук са български светци, 21 на брой. Надпис до образа на св. патриарх Евтимий Търновски говори за тях, че са: „болгари“. Измежду същите е и Св. Онуфрий Габровски, чието житие оригинал, написано от тукашния брат иеромонах Никифор, ни говори достоверно, че той е станал монах в скита „Св. Николай“ през 1808 г. Горещи по тавани и куполчетата имаме Богородичните и Господските празници, а и целия земен живот на Христа Спасителя. Най-горе, в кубето, още личи мястото, откъдето е рекуширал куршумът на турчина по време на Освободителната война през 1877/8 г.

Тук са и руските светци: Глеб и Борис, както и св. Димитрий Ростовски. Над средните обикновени тронове са монаси — светилници през вековете. От тях, св. Максим предупреждава: „Да не ситост чрева тя от Христа отлучит, да не тиня страстей тя усладит, аще ли восплачешися в пламени всепожарящем“. На скромно място, в северен прозорец сам позирал, се е нарисувал в цял ръст Захари Зограф. Същият е нарисувал ктиторите х. Петър Балюв, Спас Маринов, х. Василий, х. Теодора и др., все от Троян. На южната олтарна стена са образите на 27 братя-монаси. На шапката на всеки един от тях е отбелязано и името му. Всички са в раса и в була. Образите са слабо румени, свежи и бодри. Надпис над тях гласи: „Братия о Христѣ обретающийся въ обителя сего 1849.“ Това може да се каже накратко за централния храм „Успение Пресвятия Богородици“ при Троянската света обител, като базилика, резба и стенопис. През 1955 година се отдаде заслужена почит на неговия украсител Захарий Зограф. Българската кинематография почете делото на същия с пускането в страната ни късометражен филм „Захари Зограф“, за изготвянето на който се снимаха сцени и в Троянския манастир.

1835—1960 — Това са 125 години от градежа на един храм, чиято красота, символика, резба, композиция и място, свързано с историята и стъпките на дякон Игнатия, ни изпълват с въодушевление и гордост за самобитния гений на българинатворец в областта на родната архитектура, дърворезба и стенопис.

Свещ. К. Т. Колев

¹ Из кн. „В. Левски в спомените на своите съвременници“ от Ст. Каракозов, София 1930 г., стр. 172-198.

² Из кн. „Из нашите старо-планински манастири“, от П. Мутафчиев, стр. 107.

³ Цитир, съч. стр. 107—8.

⁴ Новоселското възстание. София, 1937, стр. 51.

Икона на св. Иван Рилски рисувана от Цаню Захариев през 1821 година

Храмът „Въведение Пресвятия Богородици“ в гр. Чирпан ще навърши своята 125-годишнина на 25 февруари 1960 година. Той е обявен за паметник на културата. В този исторически храм са съхранени ценни художествени предмети, стенописи и икони. Ценна художествена творба е и иконата на св. Иван Рилски, рисувана върху масивно дъбово дърво от известния тревненски иконописец Цаню Захариев. Същата е датирана и подписана от художника и надписът гласи: „Руко писа Цаню Захариев от село Трявна 1821 година“.

Размерите на иконата са: височина 83 см. и ширина 58 см. Същата е поставена в хубава рамка с резба. Фигурата на св. Иван Рилски заема общо 210 кв. см., като останалата площ от таблото е заета от разни събития из живота на светията и най-главното — едно изображение на св. Рилска обител от 1821 година, от което може да се предположи че изображението ще отговаря до голяма степен на истинския манастирски вид от онова време, тъй като художникът вероятно е познавал Рилския манастир през онова време.

Събитията из живота на св. Ивана са разположени от двете страни на главната фигура така: от дясната страна 5 малки картини миниатюри — 1. Рождество Пр. Богородица (това показва, че иконата на св. Иван е рисувана за храма „Св. Богородица“ в Чирпан). 2. Св. Иоан в дубе стояше и пастири ему моляся. 3. Св. Иоан моляшесе Богу и беси его скамен низзергают. 4. Св. Иоан и цар в далнем расстоянии чрез дим увидешася взаимно поклоняются. 5. Св. Иоан прием просфору от ангела девяти воином предлагае ясти. От лявата страна са поставени 4 картини — 1. Погребение св. Иоан Рилскаго Чудотворца. 2. Зде бес показует место Отцу св. Луку идеже бе со св. Иоанна в пустыне. 3. Зде угризен бис св. Лука от змию, егда взя отца его от св. Иоанна. 4. Зде погребает св. Иоан св. Луку и со отцем его. След изброените от лявата страна 4 картини следва сложна процесия — пренасяне мощите на св. Иоана през 1469 година и посрещането им от манастирското братство.

Най-оригиналното обаче в иконата, както поемахме, се състои в това, че под централната фигура на св. Ивана, иконописецът е дал изображение на Рилския манастир от 1821 година. Манастирската постройка е в квадратна форма, на два етажа от всички страни. Източното крило при Самковската е добре оформено. Последната е очертана по подходящ начин, по всичко личи солидността на това крило. Оригинално обаче е западното крило на манастира. То е дадено от художника така: на северозападния ъгъл се издигат две бойни кули. Тая на самия ъгъл е шестоъгълна шест етажна постройка без покрива, със ясно очертани бойници по етажите. Непосредствено до нея се издига друга кула, стройна, висока, на 5 етажа цилиндрична по форма, и тя с бойници за отбрана. От тази кула на юг, западното крило е нормално на два етажа до очертанятия на Дупнишката порта. Тя е голяма и солидна. Над нея и на юг от нея, западното крило преминава в триетажна постройка, украсена отвън с оригинални прозорци врати и

къшкови. От архитектурния вид личи, че това са помещения за необикновени случаи и гости. А близко до ума е да се заключи, че това са официални помещения за игумена на манастира и за знатни гости на последния. Това крило завършва с кула на югозападния ъгъл и последната свързва по естествен начин южното и западните крила. Кулата има четвъртита форма и е малко издадена навън, с което прави впечатление, че е отделна постройка.

Художникът е направил изображение и на манастирския храм заедно с Хрельовата кула. Двете постройки са в непосредствена близост. Храмът е с две кубета. Първото стои на самия вход. Размерите му са големи и има обла форма, а върхът завършва остро — пирамидално. Второто кубе е дадено някак си встрани обаче то е в центъра на храма, както е обикновено при църковните строежи. Църквата е на два етажа с два реда прозорци. От север до самия източен край на храма се издига постройка с две кули. Това е Хрельовата кула. Тя е с две бойници — една по-ниска от другата. Изображението ѝ е солидно като крепост.

Тъй като нямаме положителни сведения какво е представлявала манастирската сграда преди опожаряването ѝ през 1833 година, освен едно графическо изображение от 1792 година, в което преустроената манастирска сграда е дадена много условно, въпросът какъв е бил архитектурния вид на Рилския манастир в края на 18-ия и в първата четвърт на 19-ия в. стои открит. Като се съди обаче от стремежите на васалния княз Хрельо да се затвърди в своите владения посредством Рилската крепост — манастир, лесно е да се догадим, че направените подобрения на манастирската сграда от него през първата половина на 14 в., ще да са били тоже солидни, както е и запазената до сега част от кулата, носеща неговото име. През 1834 г. по решение на манастирското братство малката църква, строена от Хрельо, е разрушена и на нейно място е построена голяма и солидна църква. Налага се да се направи един извод въз основа на изображението на манастирската църква, дадено ни от Цаню Захариев, който е свързал църквата и Хрельовата кула като две на пръв поглед отделни постройки, обаче включени в един архитектурен ансамбъл. Настоящото положение на двете постройки, кулата и храма са в такава съотношение, и такава близост, че като се гледат отстрана, човек неволно се запитва, защо са разделени и къде е оная част, която ги е свързвала. На този въпрос отговаря изображението на сложния комплекс, даден ни от Цаню Захариев върху таблото на ценната икона на св. Иван Рилски, съхранена в храма „Св. Богородица“ в гр. Чирпан.

През последните няколко години народното правителство и св. Синод на Българската православна църква полагат големи грижи за запазването на всички ценности в Рилския манастир. Правят се ремонти и големи подобрения на манастирската сграда. Предстои също така да се възстанови източното крило на манастирската сграда в оная му част, която се именува „паянтова сграда“ и

която, както изглежда, е служила по време на големия строеж през 1834 година за подслон на манастирското братство. От кое време датира постройката, не е известно, обаче не е трудно да се разбере че тя е била построена след пожара през 1833 година и вероятно по подобие на разрушеното от пожара крило, обаче с паянтов строеж с оглед в бъдеще да се премахне и застрои с масивен градеж и да се свърже с южното крило на манастира. Че такъв е бил замисълът на строителите от 1834 година и по-сетне, се вижда от факта, че там, където завършва масивния строеж на източното крило, малко на юг от Самоковската порта, ясно личат вазиданите врати и прозорци по пожаропредпазния зид. Това е естествената връзка за бъдещия строеж, който не е бил направен през годините на възстановяването на манастира.

В изображението на Рилския манастир от 1821 година, художникът Цаню Захариев ни е дал цялата сграда на манастира в два етажа, еднакво солидни във всичките му крила. След опожаряването му обаче през 1833 година братството на ма-

настира и строителите са изменили вида на сградите — те са ги украсили както външно, така и вътрешно. Архитектурният замисъл за новия строеж добил импозантен масивен вид, издигнат на три етажа. Ръководителят на строежите и манастирският братски съвет, които са били добре запознати със стария вид на манастирския комплекс са решили да изменят до голяма степен стария му архитектурен вид, който вероятно не е отговарял вече на по-новите архитектурни изисквания и са се възползвали от бедствието през 1833 година, като са създали нещо съвсем ново, отговарящо на нуждите на времето.

Необходимо е по-задълбочено проучване на изображението на Рилския манастир от Цаню Захариев, направено през 1821 година върху част от иконата на Рилския светец, запазена в храма „Въведение Пресвятия Богородици“ в гр. Чирпан. Това ще бъде от полза при възстановяването на източното крило на св. Рилска обител.

Свещ. Павел Ст. Мурджев

В Цариградското Българско училище преди 106 години

В метоха при Българската църква „Св. Стефан“ в Цариград, във Фенер, е имало първоначално взаимно училище доста рано. През 1853 година, за кратко време, учител в това училище е бил известният даскал Йордан х. Константинов Джинот, учителствувал в Скопие, Велешко и Прилепско, познат и като съставител на български взаимоучителни таблици, които Теодосий печатал в своята печатница в Солун.

За учителствуването на този ревностен учител и добър педагог в Цариград имаме запазен един документ, който носи заглавието „Любов Благодарности“. Този документ е написан във форма на дописка до някой от издаваните тогава в Цариград български вестници (а може би и до редакцията на сп. „Български книжици“, която охотно е поемствала всички сведения относно разволя на българското учебно дело тогава) и е подписан от един от учениците на учителя Йордан х. Константинов Джинот.

Даваме този документ изцяло (правописът не е запазен):

„Ние още от детинство сме слушали думата благодарност, а що е благодарност не сме знаели, понеже има три месеца откакто сме почнали да учим в българския метох в Цариград на Българската църква, при Йордан хаджи Константинович, скопски учител, на когото сме длъжни да му възблагодариме за неговата родолюбива ревност къмто рода нашего, за деятелното му учение и следующите науки книги е предавал сос гулямо доказателство, например:

В понеделник ни е предавал буквар, христоматия, благи совети, художнословие и правописание и периоди извествни.

Във вторник: примери добродетели, благи совети, толкуване от Царя Давида и Плутарха Апофтегмата.

В сряда: хронология и христоматия и свещената и общата история, художнословие и сочинение.

В четвъртък: физически предмети и география, начертание харт и аритметика.

В петък: пак и аритметика, география, митология с география и физика.

В субота: исторически и хронологически катехизис и церковна история, а после обед — отпуст.

В неделя: после церковнаго отпуста — Апостол и Евангелие.

Ето тия науки им ги е предавал Йордан хаджи Константинов, който днеска си отходи за векот и нас во жалост ни остави, от кого доказателствата на науката ни ободряваха и духът ни разбудуваха, гдето ние не сме знаели до сега що са физически предмети и прочи науки... Но днес опознахме, но ако и не до толкова свършено и то отчасти, защо не сме имали едно таково благополучие да последуваме тия науки при истаго (учителя), кой ни се яви колко едно мигновение пред очите. За това с високопочитание молиме се Г. Екзарху да оп се умилостивил паки да ни донесе (?) еднаго такового кродаго учителя. Господи Боже сил! Не е ли било възможно с някой начин Г. Екзарх да го възпре; не е ли гуляма жалост ми млади ученици да останем без учителя? Поне Г. Екзарх, кой отвори училище, не се ли ужалува ради нас? Ние видохме и гречески школ, но не уредни като нашего учителя! Господи Боже наш, ще ли имаме чест да получим пак еднаго подобнаго нему учителя? Господи Боже наш! Ти си нас сотворил, всегда сме добри и благополучни, ние не можем друго да поможеме нашему учителю, даруй го с добър и примерен път, здравие и спокойствие! Но во истина били благополучни скопските жители, по истине са достойни за почитание; Боже! вразуми ги да си любят своего учителя, в жалост и ридание остаем ние ученици.

(п) Георгий Л. Тетювянский, певец на Българската църква в Цариград и проч. 1853, 8-го декембър.“

От програмата на уроците, изложена по-горе, е ясно че това училище не е било в 1853 година само първоначално и взаимноучително, а е имало — маркар и неофициално — поне първи клас, с по-възрастни ученици (един от тях певец в църквата), на които учителят е преподавал и по-високи светски науки. Знае се, че официално „Народно класно или главно училище“ в Цариград е било открито при взаимното училище във Фенер в началото на учебната 1857/1858 година.

Ако сравним програмата за първи клас на това новооткрито класно училище в Цариград с предметите, преподавани от учителя Йордан хаджи Константинов Джинот през 1853 година, ще видим, че те са почти едни и същи, а именно: свещенна история; ветхи и нови завет, прочит български и

черковнославянски, българска граматика, общи понятия от география, аритметика (за именуваните числа) и краснописание. Във втори клас програмата се разширява: прибавя се катехизис, обща история, линейно рисуване и т. н. за по-горните класове. Ала ценното в случая не са толкова предметите, които учителя Йордан хаджи Константинов Джинот е преподавал, колкото големият такт и педагогическият похват, който той е притежавал, за да може да окаже такова силно въздействие върху учениците си, въпреки краткото време, през което е останал в училището.

Документът „Любовь благодарности“ е собственост на сина на автора на писмото, за когото е дал и следните бележки за него: „Георги Лазаров, ро-

дом от гр. Тетевен, който след българското училище е следвал и завършил гръцко училище. През 1857 година той е бил първият български учител, който е открил първото българско училище в гр. Оряхово, дето е учителствувал 20 години. По-късно е бил ръкоположен за свещеник и свещенодействувал 10 години. (През 1937 година в гр. Оряхово е празнувана 100 годишнината от откриването на българската църква и 80 годишнината на просветната дейност на училището).¹

¹ Материалът е заемствуван от архива на Ек. Златоуста.

М. Златоустов

ПЪТ ГОСПОДЕН

В края на миналата 1959 година излезе вторият том СЛОВА И РЕЧИ на Негово Светейшество Българският Патриарх Кирил под надслов „ПЪТ ГОСПОДЕН“. Това е нов ценен принос към съкровищницата на родното проповедническо творчество.

Сборникът съдържа част от словата и речите, които Светейшият Патриарх е произнесъл през годините 1956 и 1957. И тук както и в първия том повечето от проповедите са стенографирани при произнасянето им, а други предварително са диктувани на стенограф. Този факт говори, че на Светата родна Църква се предлагат от нейния богомъдр предстоител не книжни съчинительства, а възновени, живи проповеднически творби.

От изложените в този том 74 проповеди 19 са съвременно печатани в „Църковен вестник“, както това се отбелязва под черта. Останалите 55 се печатат за първи път.

От съответните бележки под черта се вижда, че проповедите са произнесени в София и на различни други места, градове, села, манастири из страната.

В сборника са дадени неделни слова: за неделя на десетте прокажени (2), неделя на митаря и фарисея, неделя Сиропустна (3), неделя Православна (2), неделя на св. Григорий Наама, неделя Архистрофановна, неделя Баян, неделя Томина, неделя на св. Отци от I вселенски събор, неделя на всички български светии (2), неделя 4 след Петдесетница, неделя 3, неделя 6, неделя 7 и неделя 9 след Въздвижение; празнични слова: за Нова година (3), Рождество Христово (2), св. патриарх Евтимий, Сретение Господне, при Богородичния акагист на 1 и 5 недели на Великия пост (2), за Благовещение, Велики петък, Възкресение Христово, св. влм. Георги Победоносец, св. цар Борис (2), св. Кирил и Методий, Възнесение Господне, св. великомъченица Марина (2), Успение Богородично, св. Александър Невски, св. Иван Рилски (2), св. мъци София, Бяра, Надежда и Любов, Димитровден, св. влмца Цараскева, Архангеловден, св. апостол Андрей, Никулден (2); слова и речи при разни случаи: след благодарствения молебен по случай годишнини от Възстановяване на Българската патриаршия (2), при патриаршески и синодални посещения — в гр. Бяра, в гр. Шлевец, в Софийската духовна семинария и в Рилския манастир (4), при ръкополагане в епископски чин (2), при монашеско пострижение, при църковни отличия (4), при погребения (на Н. Бл. екзарх Стефан и на монахиня Серафима, игуменния на Драгалевския манастир), при полагање частита от светите мощи на св. влм. Барвара в новоосветена икона, при чествуване 150-годишнината от появата на първата печатна книга на новобългарски език — „Неделник“ на Софроний Врачански, във връзка с всенарод-

ното тържествено отпразнуване 80-годишнината от боевете на Шипка и по случай гостуването на Светейшия Московски и Всеруски патриарх Алексий (2).

И в този проповеднически сборник, както и в предходните, по един прекрасен индивидуално-оригинален начин са представени отделни моменти от богатия, неизчерпаем евангелски идеен мир. И тук, както и в предходния том, се вижда ясно и живо открити ПЪТИЯТ ГОСПОДЕН в живота и дейността на Светейшия Патриарх, в неговото мъдро и възновено проповедническо творчество. И тук е приложен познатият на читателите и слушателите на Патриарха подход на аналитико-синтетично размишление върху отделни библейски съония, факти, истини, според както те са отразени в неговия вътрешен, духовен свят, в света на Църквата, в мислите, чувствата, постъпките, делата на отделните християни.

Основната, централната мисъл, която прониква в съдържанието на всички проповеди, от първата до последната, е мисълта за Христа Божочовека — какво е направил и прави Той в историческия живот на човечеството, в Своята Църква и специално в живота и душата на отделния човек, който Го е приел с вяра и любов като свои Спасител.

И този сборник представлява от себе си дълбок психологичен и житейско-практичен анализ на отделни страни на евангелската идея за Царството Божие като небесно царство на оладатта, правдата, истината, мира, любовта и радостта, което слиза по земните предели и се разлива като божествено благоухание по човешките пътища.

Чрез сонто предаване на свещеноисторически факти са разкрити значителен брой централни истини на новозаветната християнска догматика (наприм. 348—350 стр.). Развити са по-конкретно на етично-житейска основа следните догматически истини: Бог като светлина (98); възникне мислоси към човешкия свят (9—10, 19—22, 148—153 стр.); дълготърпение Божие (20—21); личността и мисията на Спасителя (57, 74—77, 81, 98—100, 119, 181—185, 218—282, 300, 326—328 и др.); същност и значение на православнието (54, 308); единство между Отца и Сина (352—354); единство и светост в Църквата (10, 106—107, 354 и нат.); словото за кръста като възня премъдрост (64—68), ангелите (187—189); Бог като любов (171); възкресение (84) и други.

Разработени са редица догматически и свещеноисторически теми във връзка с празничните и неделните евангелски и апостолски четива, като например Рождество Христово, Сретение Господне, Благовещение, Изкуштелното страдание на Спасителя, Възкресение Христово, Възнесение Господне, излекуването на десетте прокаже

ни, Вход Господен в Иерусалим, излекуването слугата на стотника, възкресяването сина на Наниската вдовица, събитие в дома на Симона фарисея и т. н.

Намерили са разработката и някои църковно-исторически теми, като например: времето до Христа (13—15); Христовото време (16, 61); старият свят (50—51); тържествено на Църквата през вековете (44—53); историческият смисъл на християнството (51); светост в родната история (109, 112); значение на българските светци (109, 359 и нат.); напредък на държавата и народа ни чрез силата на вярата (128) и др.

Преобладава разработката (сбита и по-широка) на духовно-египетски теми: личен духовен опит (44, 50, 91, 93—96 и др.); жива вяра (53, 54, 230 и др.); молитва (38, 39, 44—46, 232, и др.); пост (32—33, 45—46, 320, и др.); покаяние (39, 43, 45, 117—118 и др.); съзнателност (43—47 и др.); светост (106, 107, 362, 363 и др.); любов (16, 170—173, 331—332, 377 и нат.); правда (16, 20—21 и др.); смирение, смиреномъдрие (28—39, 199—203, 383 и др.); кротост (384 и др.); великодушие (385 и др.); жертвеност (67, 68 и др.); себепотреченост (63—67 и др.); мир (11, 16, 62—69, 262—263 и др.); милост (21—22 и др.); благодарност (29—30, 269, 283—289 и др.); разновиден характер на сълзите (115—120); среща с Господа (298—302 и др.); новост в старата и новата година (270, 273—277 и др.); прошка (38—41, 303—307 и др.); християнско звание (382 и нат.); стихии в света (366—368); мъдрост (133—136 и др.); съвест (143 и др.); духовно възкресение (85, 86), самопознание (93—95); богосиновство (16, 98—100 и др.); мерило на дълга — златното правило (144 и нат.); народно трудолюбие (10—11); скъпене на времето (11—12); нов живот (53—54 и др.); пътят на Спасителя в живота на хората (157, 158); радост в Христа (168, 169 и др.); човекът пред Бога (200); грях и поражения от греха (86, 87, 313—319 и др.); съмнение (91, 92 и др.); омраза (87) и други.

В разделите „Слова и речи при разни случаи“ са разработани и много интересни съвременни теми: състоянието и живот на Родната църква в ново време (403 и нат.); възстановяването на Българската патриаршия и нейните съвременни задачи (211 и нат.); историческо и съвременно тържество на Брачанския архиепископски престол (217 и нат.); светли видения в Плевен; участие на плевенци в общоцърковния живот преди Освобождението, героичният подвиг на руските богатири в борбата срещу „черния ярем“, народно благочестие, трудът и икономическият подем, творческите усилия и напредъкът на този край и на цялата страна (224—227); ктиторски грижи на Руската църква към храма-паметник в Шипка (443); гостуване на Светейшия всеруски патриарх Алексий (442); духовния образ на Светейшия патриарх Алексий (444, 445); против войната, за мира (223, 404 и др.); връзка между Руската и Българската църква (435—437); руско-българско братство (436, 439, 444); блясък на Шипченската епопея (438—441); безкрайна благодарност на народа ни към братята-освободители, безкрайна любов към великия руски народ (438 и нат.); великата жертва на братя-русци за освобождението ни (439); значение на храма-паметник в Шипка (439—440); заслугите на руския народ и на Руската църква в процеса на народността ни възраждане (442); оудителското дело на Софроний Брачански (234 и нат.) — с оглед 150-годишнината на „Софронийето“; монашеско служение днес (240—242); ръководни начала на образованието в духовната семинария (246 и нат.); съвременно разрешаване на трагичното противоречие на земния живот чрез вярата (252—254); пастирски приноси към общото църковно дело (207 и нат.); смирение и вяност в пастирското служение (446—449); епископът като съвест в Светата Божия църква (257 и нат.); епископът като посланик Христов (395 и нат.); отличия за пастирска ревност (416 и нат.); 421 и нат., 446 и нат.); пастирска самоодителност (416 и нат.); задължения на свещенослужителя (421 и нат.); задължения на манастирското братство в Светата Рилска обител (424—426) и др.

Някои от изложените теми в разработката си обгръщат съдържанието почти на цели отделни проповеди. Други пък представляват моменти или части в разработката на по-сложна тема.

Същото може да се каже и за изображения-характеристики, дадени в много от проповедите за отделни свещено-исторически, църковно-исторически свети лица, деятели в Църквата и общо в живота на народа.

Някои от тия изображения-характеристики са твърде сбити, свързани с една или друга тема предимно с евангелско-египетско съдържание. Други са по-обширни, разположени почти по цялото протежение на проповедта.

Наред с родните светци, намерили са място в проповедите на Светейшия Патриарх и образите на велики възрожденци, борци пламенни за българщината, като отец Паисий Хилендарски, Софроний Брачански и други (110, 235 и нат.).

Цялата тая твърде богата в съдържанието и разнообразие си тематика е разработана в общата си композиция така, че дава отговор на основния въпрос, сложен в тоя труд; как ветхозаветният свят чрез очите и словата на пророците е виждал и разбирал Христа (наприм. 58—61), как Го открива Евангелието и как Го възприема и чувствава Църквата и отделната вярваща душа (наприм. 63 и нат.).

С незначителни отклонения във формата си проповедите имат три основни момента: увод към темата, разработка на темата и изводи от нея.

Тя от проповедите, които имат като основа или изходен пункт библейски текст, са разработени по три пътища: 1) от текста към жизнено-практически размисъл и религиозно-египетско заключение (наприм. 38 и нат., 230 и нат.); 2) от жизнено-практически размисъл към текста и от текста към размисъл и конкретен извод-заключение (наприм. 142 и нат., 191 и нат.); 3) от начало до край религиозно-практическо размишление с пример из текста (наприм. 180 и нат.). Същите тия три пътища са усвоени и при случаите, когато на мястото на библейския текст стои житие на чествуван светец.

Този факт говори, че Негово Светейшество е напълно свободен в проповедническото си творчество от строгите формалистични изисквания на средновековната схоластична риторика, следите на която и досега се забелязват в проповедите на някои духовници.

Ударението е поставено не на формата, а на съдържанието. Стенната, строина, красива, мелодично звучаща форма изпълва като непосредствена изява на красиво, строино, богато съдържание.

Почти всички проповеди имат духовно-урочен характер: с поставяне на основни въпроси и със задълбочено аналитико-синтетично отговаряне (гл. наприм. 54 стр.).

Много от проповедите започват със забележително красиви встъпления, които подпомагат едновременно и чувството, и мисълта, и въображението на слушателите да възприемат разкриваната нагата истина.

Ето например с какво встъпление започва Светейшият Патриарх словото за великото дело на св. цар Борис-Покръстител: „Какво представлява една неоороботена земя, една целина? Тя е пустееща земя, в нея няма живот, който да радва и ползува човека. Като погледнете такава пустееща степ, особено ако тя е просторна, околото ви не вижда до крайния хоризонт никакво дърво, никаква сянка, която да примамва човека. А оработи ли се тая дива целина, тя ражда плод, оживява. Бяжда се вече в такава оработена с човешки труд и с Божие благословение целина и сенчесто дърво, дето човек може да си отидъхне, и птици да свият гнездо. Ще потекат и потоци, които все повече ще я оживяват, а ще се построят и селища. И тая пустинята постепенно ще се превърне в градина. Тя ще създаде богатства за човека или за народа, ще му създаде ситост и условия за напредък и веселие. Естествено е такъв народ да бъде и весел, защото ще има достойно благословение. Такава целина, пустееща земя в много отношения е представлявала и българският народ преди да приеме християнството. А когато прие християнството в 865 година чрез възоблажанията и свещените трудове и оденя на богоблагаяния княз Борис, тоя народ се превърна в оработена китна Божия градина, в прекрасен виноград на Бога...“ (335).

Словото за светите братя Кирил и Методи пък започва така: „Ако на неето изрее нова звезда, няма ли да привлече погледа на всички поведи, които я видят? Ако тая звезда е ярка, няма ли траино да задържи и поглед, и мисъл, а може би и недоумения на човешкото сърце? Ако ли пък тая звезда никак не помръдва — денем свети, за да засили дневната светлина, а вечер свети, за да указва на човешките техния път — няма ли тогава те с благодарност да се вглеждат в нея, славейки Бога, задето им я е пратил? И няма ли да се зарадват, задето се е обогатило нашето небе с още една звезда, която

е тъй ярка, тъй непомръкваща и тъй важна за живота на човешките?.. Такава нова звезда за българския народ са светите братя Кирил и Методий...“ (340).

Когато изнася реч при конкретен случай, Негово Светейшество започва от случая и психологически и логически естествено преминава към темата си (наприм. 207 и нат., 217 и нат.).

Като при речите, така и при словата е спасен с особена внимателност принципът на постепенно навлизане в същността на темата (гл. наприм. словото „Силата на Исуса“, стр. 180—181 и нат.).

В изложението на проповедите поставената тема се разработва в размер и пълнота, които са достатъчни тя да се разбере в същината си и да се направят от нея необходимите жизнено-практически изводи. Прилагат се широко изобразителният и аналитичният методи. Представят се образи, които се подлагат на психологичен анализ. Предлагат се мисли, които се свързват или обличат с образи. Използват се примери из библейската история, из притчите на Спасителя (напр. 305), из житията на светите (напр. 172), из историята, особено родната (напр. 128—129), както и из съвременния, живия, конкретния живот (наприм. 35—37), из явни на всички дела (23—24). На някои места се съчетават или съпоставят примери от свещената история и съвременността (наприм. 24.).

Мисълта, чувството, въображението се насочват към задълбочаване в същността на разглеждания въпрос (наприм. 29), като се избягва каквато и да е суха теоретизация. Живият психологизъм постоянно изпъква като ръководно начало в постройката на мислите (наприм. 27 и нат., 78 и нат.).

Ето например как аналитико-психологично е изразена радостта: „Радваме се на някои малки подаръци на живота, или на големи Божии дарове; радваме се на спокойствието на нашето сърце, или на тихото и лазурно небе; радваме се на китната пролет и на нежните цветя, които пъстрят полето; радваме се на величествено открийващите се планински върхове, или на пенливите потоци, които се спускат низ скалите като подгонени от устрем към широките простори на равнината; радваме се като деца, незлобиви и чисти, на тая пребогата красота, която всещедро Небесният ни Отец е излял върху цялата земя; радваме се на нашите близки, на деца, на челяд, на бащин дом, когато весела глъч го оглася... И още колко много радости имаме в света, които тихо милват сърцето ни и го изпълват с веселие и с надежди, разведрият погледа, за да гледа с упование в човешката далечина, която се губи зад близкия жизнен хоризонт“ (114—115).

А ето как е изобразена и тъгата: „Едва сме изпитали тия радости, още не сме стигнали техния средец, а ето тъга ни спхожда, дошла изневиделица. На хоризонта на ведрия ни ден се издигат бели облачета, които се повличат по просторното небе, и сърцето ни вече се смущава от предвестниците на лоша промяна. Скоро небето се заоблачава и из черни облаци рухва проливен дъжд през светкавици и гръмотевици, които потърсват и слуха, и сърцето. А тия облаци са замрачените наши очи от поронища сълзи, понеже небето на нашето сърце печално се е заоблачило. Как? Нима ти не знаеш? Разчети отново няколко страници от твоя живот и ще видиш, как след краткотрайната радост идва тъгата било поради погрешна стъпка, или поради несретна случка, било поради неизбежностите на живота. Няма ведро небе през цял живот; облаци от всички далечини се надигат и хвърлят сенки на тъгата върху синовете на земята...“ (115).

Тук, както и на много други места, аналитико-психологичното изображение е наситено преизобилно с художествен символизъм.

А не са редки случаите, когато изображението се пълни с нежен, фин лиризм, проникващ през хармонични съчетания на метафори, сравнения, съпоставяния, епитети, градации и пр.

Проповедта „Сълзи“ започва без увод, — направо с началото на изложението по тая метод на лирична изобразителност: „Колко много сълзи са пролетели на тая земя, която се изпълва с въздишките, воплите и стоните на скръбта и с ликуващите възклици на благополучието и щастието! Откак има човечи на земята, има сълзи, които носят скърбите и радостите на човешките и образуват потоци, реки, морета. Понякога горчиви сълзи заваяват като пороеен дъжд из разни краища на земята,

или даже почти по цяла земя. Едри капки сълзи падат по морната земя и я напояват, за да изникне от нея добро цвете, или шибат по човешката съвест като летен дъжд, за да я изтъргнат от нейната прованост и да ѝ открият очите за мъдростта на живота. Не се ли леят такива сълзи, кога бела сполети народите?... Но има сълзи и сълзи. Има горчиви и сладки сълзи; има чисти и нечисти сълзи; има сълзи, които човек спонтанно изплаква, и други, които не може да избегне; има сълзи, които очистват сърцето, възраждат живота, издигат човека; има сълзи на очите и сълзи на сърцето, защото очите може да не плачат, а сърцето горко да плаче и да се облива даже в кървави сълзи. А тия сълзи биват и чисти, и свети, и силни“ (113).

Емоционалността и образността у Патриарха Кирила се съчетават хармонично дори там, където се налага по логичен път теоретично определение. „Що значи жива вяра? — пита той и отговаря: Вяра, която е проникнала в съвестта на човека и ѝ става мерило, могъщо я насочва в път избран, възпира я от път погрешен, прави я сила в живота на човека“. „Що значи жива вяра? Вяра, която прониква дълбоко в ума на човека и определя търсенията и стремежите на тоя ум, за да се издига високо, високо над низините на живота, и да се възмогне все по-нагоре, да съзершава истински човешкото, да го търси и постига и да го прави убедително за всички; да се възмогне към божественото, да го съзершава и да се стреми да го направи достъпно за всички, като обединява повярвалите в единството и в силата на едно общо небе“ (53).

Емоционалната образност дава своя нежно-красив отпечатък и там, където Негово Светейшество, базирайки се на богооткровени истини и факти, изрича действителни житейски мъдрости — за царството Исусово (326, 327), за любовта (170, 173, 174, 331, 332, 333), за надеждата (408), за прошката (38, 41—42), за светостта (107, 359—360), за досадата в живота (367—368), за преходността и непреходността в живота (408), за прелните места в тоя свят (366—367), за вечния живот (141) и т. н.

На въпроса, защо Исус бе гонен, Патриархът отговаря: „Защото не бе от тоя свят... Защото бе горен човек (Иоан. 8:23). Той имаше слово към човешките от долния свят, за да ги привлече, та да станат и те горни човечи. Трудно беше за мнозина от синовете на земята да приемат едно слово, което идва от горен човек и оглася мъдростта на горния свят... Исус развътлува човешкия дух, защото Той постави на човешките нови и възвишени идеали. Той им откри един друг свят, към който човешкият дух да се стреми, за който да конее. Но това разстройваше целия установен ред на живота... Исус беше безпощаден, когато със словото Си укори долния свят, заедно не иска да се възвеме нагоре... При това Той донесе меч и огън (Иоан. 8, 34) на земята. Не можаша тия, които бяха свикнали със своя обичновен земен живот, иначе да почувствуват силата на Христовата проповед, освен като меч, който пронизва дълбоко духовното битие на човека; меч, който в същото време обаче разделя и човешките, тъй че синовете да възстанат срещу родители и родители срещу децата си, близки да бъдат в свада един с друг заради Христовата истина (Мат. 10, 21—35). И огън донесе Исус — огъня на словото, огъня на новата вяра, огъня на ново убеждение — и в тоя огън щяха да изгорят много предразсъдъци на човешките, щяха да се очистят човешките сърца и съвести, да запламят с пламъка, който идва от Дух Светий, да бляснат като чисто злато. Може ли без огън да стане нещо велико в света? Докато не пламне силата на вярата, тя няма да роди нищо велико, което да привлича душите на човешките и за което да заслужава да се живее. Докато не пламне огънят на сърцето в силата на любовта, никоя идея не може да се осъществи, най-малко пък могат да се осъществят в живота великите начала на Христовото учение. Но Исус дойде и със Своето учение, и със Своето дело закваси човешкия дух и стана това, за което Той бе говорил: малко квас цялото тесто ще закваси (Мат. 13, 33). Учението и духът на Исуса бяха такъв малък квас, който закваси живота и съдбата на човешките“ (329—330).

На много места в изложението на проповедите лиричната красота припламва в чисти и свети възторзи пред величието и премъдростта на Бога, пред лъчезарния образ на Спасителя, явил силата на любовта в абсолютните ѝ, безкрайни възможности, пред пречистата Му Майка Богородица, застъпница и покровителка на целия човеш-

ки род, пред разновидните подвизи на Божиите угодници, показали чрез себе си различните пътища на възпящение на евангелския идеал на живота, пред жертвеността на славни герои, родолюбци и човеколюбци, веролюбци и миролюбци, дали всичко от себе си, дали и живота си за свободата и мира на своя народ, за свободата и мира на братята-човеци, за творческото благополучие на човешкия свят.

В една от проповедите си, изнесена непосредствено подир Богородичния акатист, Негово Светейшество се обръща тъй към християнина-богомolec: „Ако ти изнемогваш в някаква телесна немощ и правиш усилия да си помогнеш, знай, че Божията майка е силна да ти помогне, колчем прибегнеш към нея за помощ, възпявайки я: Радвай се, невесто невестна! И когато отпращиш той привет към нея с твърда надежда, че тя ще бъде майчински любеща посредница, за да слезе върху тебе Божията сила, ти ще почувствуваш действието на тая сила, целителна за тебе, и ще възкликнеш ней: Алилуйя!... Ако твоето сърце изнемогва от слабост и не може да устои в дълга на доброто, ако силите на любовта у тебе намаляват или секват и ти виждаш, че се отклоняваш от закона Христов и пред тебе не се стели светлият път Господен, потърси прозрение на сърцето си в молитва към нея, казвайки: Радвай се, благодатна! Радвай се невесто невестна! И ти безусловно ще почувствуваш, че сърцето ти се пълни с милост, защото тая, към която си се обрънал, е благословен Божий съсед на милостта, и ти с благодарност ще я възвееш: Алилуйя! (72,73).

В тоя стил и дух са изляни възторзите на Светейшият Патриарх и в редица други проповеди.

Ето как той излива и родолюбивото си възхищение пред блясъка на Шипченската епопея, в която вижда величаво осъществени заветните думи на Богочовека: „Никои няма любов по-голяма от тая, да положи душата си за своите приятели“ (Йоан. 15, 13): „Когато сутрин слънцето огрее планинския лоб и го окъпне в ранна светлина, Шипка искри като пробуден копиеж; искри на пладн в радостта на пълния честит ден на трудолюбците от цялата родна земя; на заник слънце, кога злато и пурпур облеят планинските върхове, искри като чаровно видение на всенародна благодарност. За Шипка няма нощ, защото тоя славен връх е фар в съдбата на българския народ, що хвърля светлина по неговия жизнен и исторически друм“ (439).

Българският Патриарх така силно се вчувствува в истината и фактите, които разкрива, че техният чаровен блясък, прониква силно словата му и блести като слънце през тяхната благозвучна красота.

Когато завладяващият и ума, и сърцето, и волята анализ на мисли, факти, събития, дела, разкрити в Словото Божие, в историята и в текущия живот стигне върхната си точка, до основното положение, до мисловния център на проповедта, идва синтезът, обобщението, изводът, свързани често с дедуктивни търсения на съответни примери и случаи в живота. (гл. наприм. стр. 31—37).

И тук, както и в предходната, централната част на проповедта, намират хармонично съчетание стегнатата мъдра мисъл със стегнатото красиво словесно оформление.

Творческият подход в изложението дава възможност на Негово Светейшество да се освободи от онова монотонно морализуване, тягостно за паметта и разсъдъка даване на много и разнообразни съвети от нравствен характер, от което страдат значителен брой минали и сегашни проповеди у нас. В извода, който той прави към края на проповедта от разкритото в изложението ѝ, се съдържа обито, ясно, конкретно онова, което следва понататък да движи волята, след като богомолците при завършване на богослужбата прекратят прага на храма с поглед към широкия живот.

И тук красотата на мисълта и на стила блести с голяма сила.

Проповедта си за силата на вярата в Христа Богочовека, Светейшият Патриарх приключва с такъв извод, предаден като мелодично-красив, пламенен апел: „Искаш ли сърцето ти да бъде ръководено, да не се смущава и да не търпи разочарования и беда, предай го на Исуса, подчини го на Неговата воля, подари го Нему с пълно доверие, че Той ще го помилва, и сърцето ти ще бъде изпълнено със светлина и с радост. Искаш ли твоята воля да не хромни, а да бъде твърда, да се не препъва пред изпитанията, изкушенията и пред съблазните на злото, а да бъде всякога изправна, за да те води само

в пътя на доброто, предай се на Исуса, подчини волята си Нему с пълна вяра в Неговата сила; тогава в своя личен живот няма да търпиш трагични крушения и съвестта ти няма да те бори, че си бил недостоеен човек и че безполезно си преминал земното си поприще. Искаш ли да бъдеш в семейството си честит човек, да носиш радост за близките си, утеха за твоя дом и светлина за твоята домашна църква, предай се всецяло Нему и ти ще бъдеш в твоя дом строител на истинското царство Божие, в дома ти ще цари Сам Господ Исус Христос, а дете е Той, там е и добротестината, и здравият дух, и не разкъсваемата връзка на обичта. Щом си се предал на Исуса, не само в твоя дом ще бъдеш честит човек, но полезен и честит ще бъдеш и в твоя обществен живот, защото ще служиш на своите близки и на своя народ с искрена обич, без да търсиш само своето, но преди всичко общото благо“ (234).

С бистър ум, който знае не само да анализира, но и да синтезира, не само да вижда правилно и в тънки детайли живота, но и да тегли мъдри напътствени заключения от изследваното и проученото, Светейшият Патриарх стига често до възпущащи апели, които с мъдростта, правдивостта и проучителността си силно затрогват (гл. напр. 158—159).

От изложеното се вижда, че проповедите на Негово Светейшество са непосредствено свързани с конкретния, текущия живот в Църквата, а не отвлечени, чужди на реалността (напр. 323). Някои от тях, съответно на нуждата, са свързани дори и с местните обстоятелства и условия на духовен живот (напр. 356 и нат.).

В много от тях евангелските истини са представени в живи плетки с истините за нуждите на времето не само в рамките на Църквата, но и в тия на държавата, дори на целия свят.

Като говори например за потребността християните да бъдат дейни „участници в борбата срещу злото и в тържеството на доброто“ Българският Патриарх Кирил продължава: „Днес светът се вълнува. Вълнение се носи от единия до другия край на земята. Това вълнение се ражда от тревожните заплахи да се запали огънят на нова война, на страшна атомна война. Народите искат мир, те не желаят война. Мисълта за война вълнува всички човеци, познали ужасите на едва отминалата война. Вълнува се християнската съвест на всички вяряващи хора. По целия свят християнските църкви и други религиозни общности издигат глас срещу заплахите с атомна война, за забрана даже на опитите с ядрено оръжие, тъй като и те са извънредно вредни и гибелни не само за сегашните, но и за бъдните човешки поколения. Като християни с цялата си възмутена съвест трябва да отречем това, което иде като заплаха за света, да издигнем и усърдна молитва към Бога, за да вразуми ония, от които зависи щастливото бъдеще на човечеството, та да се не стигне до ново братоубийство“ (333—334).

В речта си, произнесена на 10 май 1957 г. в Патриаршеската катедрала след благодарствения молебен по случая четири години от възстановяването на Българската патриаршия, Негово Светейшество представя тоя си проповеднически подход като съществен момент изобщо в проповедническата и делова програма на Родната църква. „В днешно време — говори той — една основна тема на християнското благовестие е словото на мира... осъждането на войната и на подготовката към война“. Като подчертава факта, че „Светата ни Църква развива своя вътрешен живот при свобода, която е гарантирана от Конституцията на Народната ни република и от Закона за вероизповеданията“, че „отношенията между църква и държава продължават да бъдат нормални, почивайки върху установената линия на възможното за двете страни полезно сътрудничество, с оглед благого на нашия народ“, като изтъква нататък и истината, че работниците в Църквата са съработници Божии, Светейшият Патриарх отправя такъв програмен апел: „Всъпвайки в петата патриаршеска година, нека обещаем пред Великия Пастиреначалник, че с ново усърдие ще продължим да се трудим в благовестието, като имаме за образец „здравите думи“ на св. Евангелие (2 Тим. 1, 13); че ще умножим трудовете си в непрестанния църковен строеж с истинска любов към св. Църква, че ще радеем творчески да расте единомислието на всички Божии съработници, „защото Бог не е Бог на безредие, а на мир“ (1 Кор. 14, 33); че няма да отмалее ревността ни във великото и божествено служение на мира, братството

и любовта между хората и народите; че непрестанно ще бъдем вдъхновени от любов към народа за всеобщо му благо" (403—406), ср. 273—277, също 174, 178).

Както с предходните, така и с тоя си проповеднически сборник, Негово Светейшество Българският Патриарх Кирил се представя като образцов съвременен учител по проповедничество в Православната църква. Той учи днешните и бъдещите проповедници да се стремят към живи, вътрешно и външно стегнати, дълбокомислени, тематично заострени, аналитико-синтетични, богати с образи и примери, топли, изрядно ясни, мъдри, винаги съвременни, винаги свързани с реалните нужди в църквата, държавата и в света, праводнически, с ясно и вдъхновено

отношение към строителството на новия живот в държавата, пълни с любов към Бога и Божието спасително дело, към църквата, народа и родината, вътрешно и външно красиви, индивидуално-творчески, оригинални проповеди.

С жизнената разработка на отделните теми и с художествените обрати на речта, пленителни както откъм словесен израз, така и откъм идейно съдържание, тази книга е не само отлично пособие и ръководство за проповедниците, но и едно от най-сладките за душата четива за обикновените християни, които търсят да се насладят от нещо дълбоко и възвишено, написано мъдро, вдъхновено и красиво.

Д-р Тодор п. Тодоров

Окръжно

БЪЛГАРСКА ПАТРИАРШИЯ
СВ. СИНОД
№ 10293—33
31 декември 1959 г.
София

До Епархийските началства в страната

Ваше Високопреосвещенство,

Св. Синод в пълен състав в заседанието си на 29 декември т. г. взе решение да действуват през 1960 година лековицните синодални станции в с. Баня, в с. Момин проход, и в гр. Поморие, както и двете летовицни (почивни) станции в гр. Несебър и гр. Калофер. Лековицните станции в с. Баня и в с. Момин проход ще работят през цялата година. Лековицната станция в гр. Поморие и двете летовицни станции ще работят само през летния сезон.

Смените в лековицните и летовицни станции ще бъдат проведени както следва:

Синодална лековицна станция в с. Баня и синодална лековицна станция в с. Момин проход:

I	смяна	от 28 януари до 16 февруари вкл.
II	"	от 20 февруари до 10 март вкл.
III	"	от 14 март до 2 април вкл.
IV	"	от 20 април до 9 май вкл.
V	"	от 11 май до 30 май вкл.
VI	"	от 2 юни до 21 юни вкл.
VII	"	от 24 юни до 13 юли вкл.
VIII	"	от 16 юли до 4 август вкл.
IX	"	от 7 август до 26 август вкл.
X	"	от 30 август до 18 септември вкл.
XI	"	от 21 септември до 10 октомври вкл.
XII	"	от 13 октомври до 1 ноември вкл.
XIII	"	от 4 ноември до 23 ноември вкл.
XIV	"	от 26 ноември до 15 декември вкл.

Синодална лековицна станция в Поморийския манастир — Поморие:

I	смяна	от 24 юни до 13 юли вкл.
II	"	от 16 юли до 4 август вкл.
III	"	от 7 август до 26 август вкл.

Синодална летовицна (почивна) станция в гр. Несебър:

I	смяна	от 14 юни до 3 юли вкл.
II	"	от 6 юли до 25 юли вкл.
III	"	от 28 юли до 16 август вкл.
IV	"	от 19 август до 7 септември вкл.

Почивна станция Калоферския манастир:

I	смяна	от 12 юли до 31 юли вкл.
II	"	от 3 август до 22 август вкл.

Приемането в синодалните лековицни и летовицни станции ще става по епархии — чрез св. митрополии. Кандидатите подават молби до съответните митрополии. Последните следва да дадат предпочитание на най-нуждаещите се от лекуване или почивка в съответната станция. Кандидатстващите за някоя от синодалните лековицни и летовицни станции прилагат обезателно към молбата си до св. митрополия карта за курортен под-

бор, в която изрично да е указана нуждата от лекуване или летуване в съответната станция. След послужване св. митрополия връща картите за курортен подбор на кандидатите, които са длъжни да ги представят заедно с летовицните карти в съответната станция след постъпването си.

Право на лекуване и летуване в синодалните станции имат свещенослужителите и църковнослужителите, техните сърузи, техните неженени и неомъжени деца, а по изключение и родителите им. Никой не може да води със себе си децата си, ако те самите нямат нужда от лекуване или летуване в съответната станция — нещо, което се удостоверява също с карта за курортен подбор. Дете, което не е получило карта за курортен подбор, не се приема в станцията. Децата до 7 години не получават отделно легло, а по-големите от 7 години получават отделно легло. Деца под 3 години не се приемат в синодалните станции.

Лицата, които молби за лекуване или летуване са уважени от св. митрополии, получават от тях карти за лекуване или летуване. Такива карти са отпечатани в Св. Синод и ще бъдат разпратени между митрополията по одобрен от Св. Синод ключ, съобразно големината на епархиите и други показатели, извлечени от досегашния опит. Известно число карти се определят и за служителите при Св. Синод и учреденията, подчинени пряко на Св. Синод (Духовна академия, Духовна семинария, Църковната утварница и пр.). Тези служители подават молбите си направо до Св. Синод.

При постъпване в съответната станция, приетите лица представят своята лековицна (летовицна) карта и картата за курортен подбор и внасят сумата 240 (двесте и четиридесет) лева, от която: 30 лв. летовицна такса, 10 лв. курортна такса към Народния съвет и 200 лв. за храна.

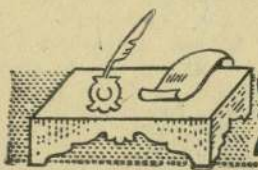
Приемането в синодалните станции започва не по-рано от деня, обявен в летовицната карта, а напускането трябва да стане веднага с изтичането на смяната. Никой летовник или лековник няма право да идва преди откриването ѝ. На пристигащите преди срока както и на оставащите след срока няма да се дава нито квартира, нито храна, тъй като почивните станции са затворени за летовници през времето между смените, когато става основно почивване, пране, миене, хигиенизиране и подготовка за новата смяна.

На закъснелите лековници и летовници, както и на напускащите предсрочно не се правят намаления на таксите. Местата, незаети в тридневен срок от започване на

смяната, се попълват от службата при Св. Синод. Лектовници (летовници) закъсняли повече от три дни могат да заемат местата си в станциите само ако са предупредили телеграфически съответната станция, че със закъснение ще заемат местото си.

Двадесет дни преди започване на всяка смяна в цялогодишните станции св. митрополии са длъжни да върнат в Св. Синод незаетите карти. В същия срок митрополията са длъжни да направят в Св. Синод своите искания за допълнително число карти. Незаетите от една митрополия карти се изпращат на митрополията, направила допълнително искане.

За сезонните станции св. митрополии са длъжни да върнат незаетите карти и да направят своите допълнителни искания в същия гореказан срок (20 дни преди започване на смяната). За да може да стане това в посочените срокове митрополията са длъжни да направят своевременно разпределение на картите по смени.

ЦЪРКОВНА И ОБЩЕСТВЕНА ЛЕТОПИС

По случай блажената кончина на Негово Светейшество Грузинския католикос-патриарх Мелхиседек III (представил се о Господе на 10 януари т. г.) между Негово Светейшество Българския Патриарх Кирил и местоблестителя на Грузинския патриаршески престол Митрополит Ефрем са разменени следните телеграми:

СССР — Тбилиси

Патриаршия на Грузинската православна църква

С дълбока скръб узнахме за блажената кончина о Господе на Негово Светейшество Светейший Мелхиседек, католикос-патриарх Грузински. Един достоен старец и молитвеник, духовен отец на Грузинската света църква и твърд стълб на светото Православие се пресели в тържествуващото небесно царство. От името на Светия Синод на Българската православна църква и от свое име изказваме искрено съчувствие.

Бог да го прости! Вечна му памет! 302, 15 януари 1960. София

† КИРИЛ
ПАТРИАРХ БЪЛГАРСКИ

До Негово Светейшество Кирил,
Патриарх на Българската православна
църква,

София

Свещеният Синод на Грузинската православна църква с дълбока скръб известява, че на 10 януари т. г., 5 часа и 40 минути, след тежка продължителна болест, на 88 годишна възраст, се представи о Господе католикос-патриарх всея Грузин Мелхиседек III. Опелото и погребението на починалия католикос-патриарх ще стане в неделя на 17 януари в Сионския патриаршески събор. Съобщаваме на Ваше Светейшество, че Свещения Синод на Грузинската православна църква единодушно и единогласно избра за местоблестител на патриаршеския престол мое смирение. Прося Вашите свети молитви от името на Свещения Синод и от свое име.

На Ваше Светейшество смиренный послушник

† ЕФРЕМ

местоблестител на Грузинския патриаршески престол,
митрополит Батумо-Шемокемдский и Окондидский

Негово Светейшество Българския Патриарх Кирил е изпратил следната съболезнователна телеграма по случай смъртта на Можайския архиепископ Макарий:

На лицата, получили карти, да се внушава от страна на св. митрополии, че станциите са места, където се отива за почивка и лечение и че там е необходимо да се спазва строго редът и дисциплината. Службата при Св. Синод ще съобщава на св. митрополии имената на лектовниците (лектовниците), които с неподходящото си държане са внасяли смут в живота на смените и са обременявали службите, които ги провеждат. Имената на такива лица ще се имат предвид при повторно тяхно искане да ползват синодалните станции.

Препоръчваме се на св. Ви молитви и оставаме на Ваше Високопреосвещенство в Христа брат,

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА СВ. СИНОД

† КИРИЛ

Патриарх Български

Москва

Негово Светейшество Светейший Алексий
Патриарх Московский и всея Руси

Изказвам искрено съчувствие на Ваше Светейшество по случай упокоението в Господа на скромния и усърден Ваш поспешник Високопреосвещения Макарий Архиепископ Можайски.

Бог да упокои блажената му душа в селенията на праведните! Вечна му памет!

† КИРИЛ
ПАТРИАРХ БЪЛГАРСКИ

Откриване Петата редовна сесия на Народното събрание. На 1 февруари, в 15 часа, бе открита Петата сесия на Народното събрание. При откриването в една от ложите за официалните лица присъствуваха и Негово Светейшество Българския Патриарх Кирил и Главния секретар на Св. Синод Бранищкий епископ Максим.

Негово Високопреосвещенство Видинският Митрополит Неофит благодари все сърдечно на всички, които са имали любезността да го поздравят за имения му ден — 3 февруари, деня на св. мъченик Неофит, и им пожелава крепко здраве и всяко благополучие в живота.

Президентът на Индонезия д-р Ахмед Сукарно ще посети България. По покана на Председателя на Президиума на Народното събрание Димитър Ганев Президентът на република Индонезия д-р Ахмед Сукарно в близко време ще посети Народна република България като държавен гост.

Изложба за А. П. Чехов. На 28 януари в София, в народната библиотека „Васил Коларов“, бе открита голяма изложба за великия руски писател Антон Павлович Чехов. В изложените витрини бяха показани стотици книги и списания и отделни издания с творения на Чехов. В Съветския съюз произведенията на Чехов са издадени в 54 милиона екземпляра, а в България — в 428.000 екземпляри. При откриването на изложбата проф. Велчо Велчев произнесе слово, а видни столични артисти изнекоха речитал от Чехови творби.

Завършилите курса на Софийската духовна семинария през 1935 г. (28 випуск) по случай 25 години от завършването, ще се съберат на юбилейна другарска среща през лятото на 1960 година.

Съвипускниците да се обядат до края на м. Февруари с предложения за датата, мястото и програмата на срещата на прот. Иван Канинчев, катедрала „Св. Неделя“ или ул. „Макаренко“ 24 — София.